

ОБЕРІГ

Запрошує композиторів до співпраці

Об'єднання «Оберіг» утворено при Спілці композиторів України членами Спілки у 1990 році, як громадську організацію. Згодом, до нашої організації стали долучатися окрім авторів також виконавці та виробники фонограм.

Перші кроки Об'єднання «Оберіг» у галузі колективного управління правами розпочалися у 1997 році, передусім, на ринку правоврегулювання випуску аудіокасет і компакт-дисків. Так, через «Оберіг» було видано альбоми Ніни Матвієнко, тріо «Золоті ключі», Олександра Білаша, тріо «Маренич», ансамблю «Київська камерата», тріо Енвера Ізмайлова та десятки інших поп-фолькових, класичних, етнічних, джазових, пісенних українських музичних проєктів. У 2003 році, відколи розпочався державний облік організацій колективного управління (ОКУ). Об'єднання «Оберіг» отримало свідоцтво ОКУ № 1 усіма категоріями прав авторів, виконавців, виробників фонограм.

Ми - найстарша (найдосвідченіша) з існуючих сьогодні в Україні ОКУ. Фахівцями «Оберіг» написано десятки науково-популярних статей з питань авторського права для різних видань, зокрема, - колективна монографія про авторське право та колективне управління цими правами у країнах ЄС. Підготовка жодних істотних змін національного законодавства у царині авторського права та, зокрема, колективного управління авторськими правами за останні 25 років не відбулася без нашої участі: ця робота триває й тепер. Також, маємо значний досвід в укладенні двосторонніх договорів з ОКУ виконавців інших країн. Тож, у питанні, як надалі слід розбудовувати ОКУ при НСКУ з метою ефективного збору авторської винагороди членів нашої організації, ми «тримаємо руку на пульсі».

Стосовно збору авторської винагороди, на сьогодні пріоритетним напрямком для Об'єднання колективного управління «Оберіг» є укладення нових договорів з філармоніями та іншими подібними концертними закладами, включаючи оперні театри тощо. Свою авторську винагороду в нашій організації систематично отримують Валентин Сільвестров, Євген Станкович, Ігор Щербаков, Алла Загайкевич, Іван Тараненко, Сергій Пілютіков та десятки інших членів НСКУ, а також інших композиторів, музика яких звучить у багатьох публічних закладах країни.

Виказуємо готовність та заінтересованість в укладенні договорів управління майновими правами з новими авторами, оскільки широкий ринок використання музичних творів постійно потребує нового продукту, водночас, автори мають право за законом на забезпечення своїх економічних інтересів з боку Об'єднання колективного управління «Оберіг».

«Оберіг», як громадська організація, належить виключно своїм членам, тож закликаємо авторів продовжити становлення власної ОКУ.

ПАМ'ЯТКА З ПИТАНЬ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

1. Що означає поняття «авторське право»? Хто вважається «суб'єктом авторського права»?

Поняття «авторське право», це - закріплена законом правоздатність волевиявлення певної особи (певних осіб) стосовно так званих «особистих немайнових прав автора» (дані права іноді називають «моральними правами») ТА/АБО «майнових прав на твір».

1) Особистими немайновими правами автора є:

а) право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора в оригіналі і копіях твору і за будь-якого використання твору, якщо це практично можливо;

б) право забороняти під час будь-якого використання твору згадування свого імені, якщо автор твору бажає залишитися анонімом;

в) право обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора в оригіналі і копіях твору і за будь-якого використання твору;

г) право вимагати збереження цілісності твору, протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, у тому числі супроводження твору ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо без згоди автора;

д) право надати назву твору або залишити його без назви;

е) право присвятити твір особі (особам), події або даті.

Особисті немайнові права належать лише автору та не можуть бути передані (відчужені) іншим особам і не переходять у спадщину. Дані права захищаються довічно.

.2) Майновими правами на твір є право використовувати твір будь-яким способом (способами), а також виключне право дозволяти або забороняти використання твору будь-яким способом (окрім передбачених законом винятків!!!) іншими особами.

Основними способами використання твору є:

- відтворення (копіювання);

- розповсюдження примірників твору;

- публічне виконання, публічний показ, публічне демонстрування, публічне сповіщення, інтерактивне надання доступу публіці та інші способи доведення до загального відома публіки;

- переклад, переробка, адаптація, аранжування та інші подібні зміни твору.

Цей перелік можливих способів використання твору не є вичерпним. Переважна кількість наведених наїдених способів використання твору має свої визначення у статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (надалі - «ЗУ № 2811-IX»).

Майнові права на твір захищаються від моменту створення твору до спливу 70 років по смерті автора.

На відміну від моральних прав, майнові права на твір може бути передано (відчужено) іншій особі на підставі закону чи правочину повністю (на всі способи використання твору на території всіх держав світу) або частково (на окремі способи використання твору на території всіх держав світу або на окремі способи використання твору на території окремих держав світу, або на всі способи використання твору на території окремих держав світу).

Особа, до якої перейшли майнові права на твір у повному складі або частково, є суб'єктом авторського права, проте лише у межах набутих прав.

Автор завжди залишається суб'єктом авторського права у межах особистих немайнових прав, а також тих майнових прав на кожний з творів автора, які не передано (відчужено) іншій особі.

2. На підставі яких правочинів відбувається передання (відчуження) іншій особі майнових прав на твір?

Передання (відчуження) іншій особі майнових прав на твір реалізуються виключно на підставі відповідного договору у письмовій формі, а саме - трудового договору або договору замовлення, або договору передання (відчуження) майнових прав на твір.

Стосовно трудового договору, майнові права на службовий твір переходять до роботодавця з моменту створення службового твору у повному складі, якщо інше не передбачено ЗУ № 2811-IX, трудовим договором (контрактом) або іншим (додатковим) договором щодо майнових прав на службовий твір, укладеним між працівником (автором) і роботодавцем. Якщо майнові права на твір переходять до роботодавця, працівник, який є автором службового твору, має право на винагороду. Якщо посадові обов'язки працівника прямо передбачають створення службових творів відповідних видів, авторська винагорода за створення і використання таких творів, а також за перехід прав на них, - у випадку домовленості сторін, - може бути включена до заробітної плати працівника відповідно до договору між працівником і роботодавцем.

Стосовно договору замовлення, майнові права на твір, створений за замовленням, переходять до замовника з моменту створення твору у повному складі, якщо інше не передбачено договором замовлення. Якщо майнові права на твір переходять до замовника, автор має право на винагороду.

Договір передання (відчуження) майнових прав на твір застосовується у випадках, коли автор має намір відчужити іншій особі певні майнові права на твір, створений попередньо з власної ініціативи. На відміну від трудового договору і договору замовлення, у даному випадку сторони мають обумовити, на які саме способи використання твору поширюється відчуження. Наприклад, якщо відчужувачем майнових прав на твір виступає співак, у цьому випадку, як мінімум, йдеться про публічне виконання твору (виконання перед публікою). Чи потрібні співаку інші способи володіння майновими правами на твір – відкрите питання. Наприклад, право на публічне сповіщення твору (поширення через телебачення і радіо) і інтерактивне надання доступу публіці мабуть що потрібні. А от, право на переклад, переробку, адаптацію, аранжування та інші подібні зміни твору можливо й ні. Чим більший обсяг майнових прав передається, тим дорожче має вартувати таке передання (відчуження). За даним договором, передання майнових прав поширюється виключно на зазначені у договорі способи використання твору: усе непередане є непереданим.

Предметом договору про передання (відчуження) майнових прав, не може бути твір і майнові права, яких згідно ЗУ № 2811-IX не існувало на момент укладення договору. Укладення договору про передання (відчуження) майнових прав на твір не впливає на чинність ліцензійних, субліцензійних договорів, які було укладено раніше, якщо інше не передбачено відповідним ліцензійним договором.

3. Основні передбачені законом винятки вільного використання творів (використання творів без дозволу суб'єкта авторського права) й безоплатно:

- публічне виконання музичних творів під час офіційних церемоній, організованих органами державної влади та/або органами місцевого самоврядування, релігійних церемоній, а також поховання в обсязі, що відповідає характеру таких церемоній;

- використання цитат, включаючи їх переклад з інших мов, з правомірно опублікованих творів, якщо це зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору (повідомлення), до якого цитати включаються;

- відтворення, у тому числі в електронній (цифровій) формі, інтерактивне надання доступу до правомірно опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів, творів образотворчого мистецтва, фотографічних творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій для забезпечення та реалізації освітнього процесу або з метою наукових досліджень, якщо такі дії не мають самостійного економічного значення;

- відтворення в електронній (цифровій) формі, інтерактивне надання доступу до правомірно оприлюднених статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів як ілюстрацій для дистанційного навчання;

- використання правомірно оприлюднених літературних, художніх, музичних та інших творів для створення на їх основі:

попури - складеного твору, який є результатом творчого підбору та розташування коротких уривків інших правомірно оприлюднених музичних чи аудіовізуальних творів **без завдання шкоди їх охороні**, внаслідок чого виникає цілісний об'єкт, частини якого об'єднані творчим задумом автора цього твору;

твору у жанрі пародії - твору, що за своїм змістом має комічний, сатиричний характер по відношенню до подій, осіб або до правомірно оприлюдненого твору, його частини, створений у тому числі у результаті творчої переробки такого твору або його частини, та викликає асоціації з подіями, особами, твором або його частиною;

твору у жанрі карикатури - твору образотворчого мистецтва, що за своїм змістом має комічний, сатиричний характер або спрямовується на висміювання певних осіб або подій, або може бути творчою переробкою іншого правомірно оприлюдненого твору, у тому числі персонажу твору або імені персонажу твору.

З наведеного вище опосередковано випливає, що **довільно використовувати твори** інших авторів (музичні твори, вірші тощо), на які поширюється **дія майнових прав**, - **неможна**. Також, що стосується попури або твору у жанрі пародії чи карикатури, слід не забувати передусім про необхідність дотримання особистих немайнових прав автора на твір, який підлягає переробці, в частині протидії будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору.

4. Співавторство. Права авторів аудіовізуального твору.

Якщо **твір, створений у співавторстві, становить нерозривне ціле** та **інше не передбачено договором**:

- майнові права належать усім співавторам **спільно і здійснюються за згодою** між ними;

- жоден із співавторів не має права без достатніх підстав відмовити іншим співавторам у наданні дозволу на опублікування, на переробку такого твору.

Якщо **твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких може використовуватися незалежно від інших частин твору** та **інше не передбачено договором**, кожен співавтор має право здійснювати майнові права щодо створеної ним частини твору.

У разі порушення авторського права на твір, створений у співавторстві, кожен співавтор має право звернутися з вимогою про його захист, у тому числі в судовому порядку.

Винагорода за використання твору, створеного у співавторстві, розподіляється між співавторами **рівними частками, якщо інше не встановлено договором** між ними. Тому, **співавторам рекомендується укласти між собою договори**, зокрема, обумовлюючи право на частку винагороди у відсотковому вимірі кожної сторони договору, в залежності від творчого внеску у спільний твір. Якщо, наприклад, немає договору між поетом і композитором, то:

- є суперечливим, чи можна таку пісню чи таку ораторію вважати твором, створеним у співавторстві, тому що, у такому випадку, маємо окремих вірш та окрему музику, тож, той з авторів (частіше, композитор), хто бездозвільно використав чужий твір, юридично є порушником авторського права іншого автора (частіше, поета);

- винагорода за ораторію буде розподілятися «50/50», незалежно від обсягу (у т.ч., й мінімального) використаного літературного твору.

Авторами аудіовізуального твору згідно ЗУ № 2811-ІХ є: режисер-постановник; автор (автори) сценарію та/або текстів діалогів; автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього; художник-постановник; оператор-постановник. Одна фізична особа може здійснювати декілька видів відповідної творчої діяльності автора аудіовізуального твору.

Якщо **інше не передбачено договором**:

- майнові права на аудіовізуальний твір переходять від авторів до продюсера аудіовізуального твору з моменту створення твору. При **цьому за автором музичного твору, спеціально створеного для аудіовізуального твору, зберігаються майнові права на публічне виконання, публічне сповіщення такого музичного твору окремо від аудіовізуального твору**;

- автори аудіовізуального твору і суб'єкти майнових прав на [інші твори, які з дозволу зазначених суб'єктів перероблено та/або включено до складу зазначеного аудіовізуального твору](#), не мають права забороняти відтворення, розповсюдження, інтерактивне надання доступу, публічне демонстрування, публічне сповіщення такого аудіовізуального твору, прокат його примірників, а також його субтитрування і озвучення (у тому числі дублювання);

[Автори раніше створених творів](#), твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору, зберігають авторське право кожний на свій твір і можуть самостійно використовувати його у межах, не пов'язаних з таким аудіовізуальним твором.

5. Монетизація авторського права. Справедлива винагорода.

Монетизація авторського права здійснюється через:

- передавання (відчуження) іншій особі майнових прав на твір (див. п. 2 вище);
- реалізацію власних (наявних) майнових прав на твір (див. п. 6 вище);
- набуття [справедливої винагороди](#).

Поняття «[справедлива винагорода](#)» є новелою ЗУ № 2811-IX, згідно якого, незалежно від відчуження майнових прав на твір, автор має право на справедливую винагороду за відповідні способи використання твору, визначену цим Законом і Законом України "Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав" (надалі - ЗУ № 2415-VIII). [Право на справедливую винагороду належить лише автору, переходить лише до спадкоємців автора і не може бути передано \(відчужено\) іншим особам.](#)

Поняття «справедлива винагорода» у чинному законодавстві доки не набуло остаточного визначення. Натомість, на нашу думку, постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. N 72 *Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав* частково опосередковує зміст цього поняття, зважаючи на те, що [затверджені Урядом ставки визначено, як мінімальні](#).

У нашому розумінні, такі мінімальні ставки авторської винагороди слід вважати справедливою винагородою, право на яку за законом не може бути передано (відчужено) іншим особам. Натомість, нерідко трапляються випадки, коли театри, концертні заклади, ТРО та інші організації-користувачі авторського права схиляють авторів до відмови отримувати винагороду за використання їхніх творів або, у кращому випадку, отримувати винагороду у розмірі, меншому за Урядові мінімальні ставки, що ми вважаємо протиправним, а таку домовленість - нікчемною.

Монетизація авторського права передусім залежить від суб'єкта цього права. Бездіяльність у цьому питанні автора, яка виражається або в укладенні договорів, що не відповідають власним інтересам, або в ігноруванні укладення договорів взагалі, є проявом ігнорування власних економічних інтересів, які з власної доброї волі жодна третя особа для автора не може реалізувати у принципі (**хіба що, непублічно дати автору грошей...**), тому що первинно усі права на використання твору – за автором. Отже, окрім передбачених законом випадків повноважень організацій колективного управління майновими правами (**а такі випадки ЗУ № 2811-IX та ЗУ № 2415-VIII передбачено**), ніхто [легітимно](#) не може діяти в інтересах автора без його [волі, вираженої через відповідний договір](#).

6. Якими способами реалізуються власні (наявні) майнові права на твір?

Суб'єкт авторського права може здійснювати майнові права, що йому належать, [на власний розсуд](#) або особисто, або через представника чи іншу уповноважену особу, або через організації колективного управління, [не порушуючи прав та охоронюваних законом інтересів інших осіб](#). Майнові права на твір реалізуються [виключно на підставі договору у письмовій \(електронній\) формі](#), крім договору про використання твору в періодичних виданнях (газетах, журналах, електронних засобах масової інформації тощо), які можуть укладатися в усній формі. Це може бути або ліцензійний договір, або договір доручення чи подібний договір ([агентський договір тощо](#)), або договір з організацією колективного управління майновими правами.

7. Ліцензійний договір

За ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання твору визначеним способом (способами) протягом певного строку на певній території, а ліцензіат зобов'язується вносити плату за використання твору, якщо інше не встановлено договором. У разі відсутності визначення у ліцензійному (субліцензійному) договорі виду ліцензії вважається, що ліцензія є невиключною.

Невиключна ліцензія не виключає можливості використання ліцензіаром твору та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього твору.

Виключна ліцензія (письмове повноваження) видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання твору ліцензіаром та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього твору.

Ліцензіат не має права використовувати твір способами, прямо не передбаченими ліцензійним договором. Ліцензіат (субліцензіат) здійснює свої повноваження виключно за умови дотримання особистих немайнових прав автора.

У випадках, передбачених ліцензійним договором, дозвіл на використання твору може надаватися ліцензіатом іншій особі (субліцензіату) на підставі субліцензійного договору в обсязі, що не може перевищувати обсяг прав, які було надано ліцензіату на підставі ліцензійного договору, зокрема щодо території і строку дії субліцензійного договору. Субліцензіат має право укладати наступні субліцензійні договори, якщо таке повноваження передбачено для наступних субліцензіатів основним ліцензійним договором.

Публічна ліцензія видається шляхом оприлюднення її умов разом з наданням можливості дистанційного ознайомлення з відповідним об'єктом авторського права або об'єктом суміжних прав необмеженому колу осіб з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Особа, яка використовує твір на основі публічної ліцензії, зобов'язана дотримуватися визначених суб'єктом авторського права умов, на яких її було видано. Публічна ліцензія є невиключною.

8. Договір доручення

За договором доручення одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Правочин, вчинений повіреним, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки довірителя. Договором доручення може бути встановлено виключне право повіреного на вчинення від імені та за рахунок довірителя всіх або частини юридичних дій, передбачених договором.

У договорі можуть бути встановлені строк дії такого доручення та (або) територія, у межах якої є чинним виключне право повіреного. У договорі доручення мають бути чітко визначені юридичні дії, які належить вчинити повіреному.

Довіритель зобов'язаний видати повіреному довіреність на вчинення юридичних дій, передбачених договором доручення, відшкодувати повіреному витрати, пов'язані з виконанням доручення. Довіритель зобов'язаний виплатити повіреному плату, якщо вона йому належить.

Довіритель або повірений мають право відмовитися від договору доручення у будь-який час. Договір доручення припиняється на загальних підставах припинення договору, а також у разі смерті довірителя або повіреного.

9. Договір автора з організацією колективного управління майновими правами

На сьогодні, чинне законодавство не дає визначення істотних умов договору автора з організацією колективного управління майновими правами на твори (надалі - ОКУ). Водночас, в Україні склалася багатолітня суспільна практика договірних відносин ОКУ з авторами, яка базується двохсотлітньому досвіді функціонування ОКУ в розвинених країнах Європи. Ця практика з 2018 року унормована ЗУ № 2415-VIII.

Світовий досвід свідчить, що інститут колективного управління майновими авторськими правами, як такий, у порівнянні з іншими формами реалізації прав авторів, - як-от, управління правами особисто або через власного представника, - для світового соціуму авторів тривалий час залишається преваляючим. Тому, ця тема потребує окремого, автономного

висвітлення. Таке висвітлення буде нами (фахівцями ОКУ «Оберіг» при Національній спілці композиторів України) зроблене у форматі «запитання - відповідь», якщо до цього викаже інтерес певна кількість представників української авторської спільноти.

Голова «Об'єднання колективного управління «Оберіг»

спеціаліст-міжнародник у сфері культури

Сергій СТУПАК

serhiy.stupak@gmail.com

<http://www.oberih.org/>